

TİPİ DİNDİ 1939

Mahmut Yesari 1895-1945

KİŞİLER

Macit Zamanında varlıklı olmasına karşın son zamanlarda fakirleşmiş bir aileden gelen Macit, uzun bir süre önce ailesini terk etmiş, bohem bir hayat yaşamaktadır. Hovarda olarak ün salmıştır, bu özelliği nedeniyle herkes ona yanaşır, çevresi onun bir mirasyedi olduğunu düşünen sahte arkadaşlarla doludur. Aynı zamanda ruhsal bir çöküntü yaşamaktadır, sevdiği kadın Nesrin tarafından terk edilmiştir, sürekli Nesrini düşündüğü için alkolik olmuş ve en nihayetinde intihar psikolojisine girmiştir. Kırk yaşlarındadır.

Müzehher Macit'in kız kardeşidir. Çok güzel, temiz kalpli, evlilik çağına gelmiş fedakâr bir genç kızdır. Ailesine çok düşkündür, annesi öldükten sonra erkek kardeşi Niyazi ve hasta yatağındaki babasıyla aynı evde yaşamaktadır. Kırılgan bir yapıya sahip korkak bir kişiliktir ve sağlığı yerinde değildir.

Niyazi Macit'in erkek kardeşidir. Lise çağında bir delikanlı olan Niyazi, uysal bir çocuktur. Annesi ölmüş, abisi Macit evi terk etmiştir. Kız kardeşi gibi temiz kalpli ve ahlaklıdır. Bir yandan okula gitmektedir. Fakat babasının ölümünden sonra baş gösteren maddi sıkıntılar nedeniyle eski okuluna devam etmesi mümkün değildir. Ailenin en küçük çocuğudur.

ÖYKÜ

Macit intihar etmeye karar vermiştir Bohem bir yaşam uğruna ailesini terk etmiş olan Macit müdavimi oldukları barda arkadaşlarıyla içmektedir. Kadeh üstüne kadeh isteyen Macit'in içkileri, aynı barda garsonluk yapan Macar kadın Anna tarafından servis edilmektedir. Macit Anna'dan hoşlanmaktadır fakat aynı zamanda ona dargındır zira sevdiği kadın Nesrin, kendisini Anna yüzünden terk etmiştir. Uzun süren bir sıkıntının sonucunda intihar etmeye karar vermiş olan Macit çalıştığı devlet dairesinden de istifa etmiştir. İntihar edeceğini herkesten gizlemektedir. Her zaman birlikte içtiği arkadaşları Macit'in garipliğini fark edip onun için endişelenmeye başlarlar, bir yandan da bir mirasyedi olduğu hakkında dedikodu yapmaktadırlar. Halbuki kendisine kalan mülkü satmış olan Macit'in bütün parası tükenmek üzeredir. Ancak bu durumu umursamamaktadır zira iki gece sonra intihar etmeye kesin kararlıdır. İntiharı düşünerek o kadar çok içer ki bir ara kendisini kaybederek bayılır. Acılarını dindirmenin içmekten başka bir yolu yoktur.

Müzehher'den gelen mektup Aynı gece kendisine geldikten kısa bir süre sonra arkadaşlarından biri Macit'e gelen bir mektuptan bahseder. Tek başına yaşadığı eski adresinden sekiz ay önce taşınmış olduğu için söz konusu mektup bir tanıdığı vasıtasıyla Macit'in arkadaşına ulaşmıştır. Macit dokuz gün önce yazıldığı belli olan mektubu okumakta kararsız kalır. Kimden geldiği belli değildir. Arkadaşları, eski hovardalıklarından kalma bir aşk mektubu olduğunu düşünüp alaylı bir dille mektubu açması için ısrar ederler. Bu ısrara dayanamayan Macit mektubu açmaya karar verir. Mektup kız kardeşi Müzehher'den gelmiştir. Babasının ağır hasta olduğunu bildiren Müzehher kardeşiyle birlikte çok yalnız kaldıklarını, korktuklarını ve babasının onu görmek istediğini yazmıştır. Mektup okunduktan sonra herkesin neşesi kaçır. Arkadaşları daha şimdiden ona acımaya ve çevresinden uzaklaşmaya başlarlar. Herkes evlerine dağılır, Macit içmeye devam etmek istemektedir ancak daha sonra tekrar bayılır.

Macit sorumluluk duymaya başlar Ertesi gün gözlerini açtığında kendisini evinde bulur. Hiçbir şey hatırlamamaktadır. Huysuz hizmetçisinin bugün kendisine çok nazik davranmasını yadırgar, bir anlam veremez. Baygın bir halde arkadaşları tarafından eve getirildiğini ve arkadaşlarının erken uyanması için hizmetçisini tembilediklerini öğrenir. Bu garip durumun nedenini anlamak isteyen Macit, bir not tutmuş olma ihtimaline karşı ceplerini karıştırır ve dün geceki mektubu bulur. Mektubu okuyunca her şey açıklığa kavuşur. Hizmetçisi de hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlar. Ancak Macit için üzülmünün sırası değildir. Kendisine ihtiyacı olan ailesini hatırlamış ve bir anda yüksek bir sorumluluk bilinci duymaya başlamıştır. Artık ölmeye değil ailesi için yaşamaya mecbur olduğunu düşünür ve yıllar önce terk ettiği olduğu aile evinin yolunu tutar.

Macit'in aile evine gelişi Evin sokağına adım atmasıyla birlikte mahalle sakinlerinin dedikodularını işitmeye başlar. Macit'in ne kadar sorumsuz olduğu, ailesini terk edip kendisini hovardalığa verdiği konuşulmaktadır. Ancak o, duyduklarına ilk başta kulak asmaz, yepyeni bir hayata başlamanın umudu içerisinde. Eve vardığında babasının çoktan ölmüş olduğunu öğrenir. Tahmin ettiği bu sonuca çok da üzülmeden kardeşleriyle kucaklaşır. Müzehher ve Niyazi abilerini görünce çok sevinirler. Fakat diğer yandan ne kadar üzülmüş ve korkmuş olduklarını anlatırlar. Daha önce isimlerini bile duymadıkları akrabalarının sıkıntı veren ziyaretlerinden usanmışlardır. Macit kardeşlerine sahip çıkma arzusuyla hakkında yapılan dedikodulara kulak asmaz, bütün zorlukları birlikte aşmaya niyetlidirler.

Antikacılar eve girmek ister Evdeki antika eşyaları ucuza kapatmak isteyen satıcılar evi ziyaret eder. Macit içeri girmekte ısrar eden antikacıları tüm ısrarlarına rağmen kapıdan gönderir. Böylece mahalle esnafını da karşısına almış olur. Kapıdan dönen antikacılar, kötü bir duruma düşmesi durumunda esnafın yardımına mecbur kalacağını söyleyerek tehditkar bir dille uyarırlar. Macit'in cebindeki paraysa ev masrafları nedeniyle gün geçtikçe tükenmektedir. Bir yandan dışarıdakilerin baskısı sürerken diğer yandan evdeki bakıcılar ölmüş babanın borçlarına sadık olmaları için aileyi içeriden sıkıştırırlar.

Taşınma kararı Ev masraflarına yaptığı harcamalar nedeniyle cebindeki son parası da tükenmekte olan Macit, daha küçük bir eve taşınma kararı alır. Taşınma kararını duyan mahalle esnafı borçlarını almak için sırayla kapıya dayanır. Macit sütçüden bakkalciya ve kasaba kadar tüm mahalle esnafının borcunu kapatır ancak taşınmak için hiç parası kalmamıştır. Son çareyi kapıdan daha önce geri çevirmiş olduğu antikacıları tekrar eve çağırmakta bulur. Eşyaların bir kısmını çok düşük bir fiyata satmak zorunda kalır. Evdeki bakıcılar bu durumdan memnuniyet duyarlar, zira esnafla örtülü bir iş birliği içerisinde. Hem yoksulluk hem de toplumsal baskının yarattığı bu zor koşullarda Macit, kardeşleri Müzehher ve Niyazi'deki değişimleri üzümlerle takip eder. Onlar da bu duruma razı olmuş, çaresizce en değerli eşyalarının satılmasına göz yummuşlardır.

Macit'in memuriyete geri dönme girişimi Kardeşler her şeye rağmen yeni eve taşınacakları için umutludurlar. Macit, Müzehher ve Niyazi büyük bir neşeyle yeni evlerine taşınırlar. Evin iki küçük kedisini de yanlarında getirmeyi unutmamışlardır. Taşınma heyecanına rağmen evi geçindirme yükü Macit'in omuzlarındadır. Bu duruma bir çare olarak memuriyete geri dönmeye karar verir. Eski pozisyonunda olmasa da başka bir mevkide daha düşük bir ücretle çalışabilmeyi umar. Ancak kimsenin kendisine inanmayacağını düşünmektedir. Ofise gittiğinde herkes Macit'in hovardalık için ortalıktan kaybolduğunu sanar. Böyle bir durumda kendisiyle alay edileceğini düşünen Macit vaziyetini arkadaşlarına anlatmaktan çekinir ve iş talep etmeden eve döner.

Macit kişisel eşyalarını satar Ev giderlerini karşılamak için çözüm arayışı içinde olan Macit, borçlandığı mahalle bakkalından alışverişini keserek ucuz bir lokantayla anlaşır. Bu anlaşmayı duyan bakkal, Macit ve ailesine karşı tavır takınmaya ve haklarında dedikodu yapmaya başlar. Tüm mahalle, Macit ve kardeşlerinin eşyalarını satarak geçimlerini sürdürdükleri hakkında dedikoduya başlar. Bu sırada esnafa olan borçları giderek artmaktadır. Macit borçları kapamak için annesinden kalan altın tabakayı ve değerli kol düğmelerini satmaya karar verir. Ancak mahalle kuyumcularından çok düşük fiyat alınca onlara satmaktan vazgeçerek eski bir dostu olan Osman Rakım'dan yardım istemeye gider. Bu talep doğrultusunda Osman Rakım onu daha iyi fiyatlar alabileceği bir mezar pazarına yönlendirir. Burada görece iyi fiyatlara eşyalarını satan Macit, kısa süreli bir ferahlama yaşasa da ev kirasını ödeyemeyeceğini düşünmektedir. Durumu kız kardeşine açınca Müzehher annesinden kalan değerli yüzüğü kira parası için feda etmeyi teklif eder.

Müzehher hastalanır Ev kirası ödenmiştir ancak şimdi de Müzehher ateşli bir hastalığa yakalanmıştır. Bir yandan kış bastırırken diğer yandan Macit hastalanan Müzehher için en iyi koşulları sağlamaya çalışır. Eve soba kurmak ve kömür almak zorundadır. Müzehher'i muayene etmesi için çağırdığı doktor, genç kızın çok iyi beslenmesi ve rutubetten uzak durması gerektiğini söyler. Kardeşini iyileştirmek için çabalayan Macit dışarıya gün geçtikçe daha çok borçlanır.

Niyazi'nin ayrılışı Lise çağındaki Niyazi'nin okula devam etmesi gerekir ancak bunun için imkanlar el vermemektedir. Macit arkadaşı Osman Rakım'ın yardımıyla Niyazi'yi Darüşşafaka'ya yazdırır. Niyazi'nin yakın zamanda ayrılacak olmasına iki kardeş de üzülür. Macit Müzehher'i yalnız bırakmamak için bir iş bulmaktan da vazgeçer. Fakat Müzehher'in hastalığı gün geçtikçe kötüye gitmekte ve yakacak kömür bulmak da zorlaşmaktadır. Niyazi'nin ayrılacak olmasından hareketle Macit tekrar taşınma kararı alır. Daha küçük ve ucuz bir evde Müzehher'le yaşayabileceklerdir. Taşınma masraflarını karşılamak için bir

kez daha antikacılar muhtaç kalır. Ellerinde kalan son eşyaları da satarak yoksul bir semtte kırık dökük bir eve taşınırlar.

Müzehher'in durumu ağırlaşır Yeni mahallede de işler yolunda gitmez, yiyecek bulmak dahi zorlaşmıştır. Komşular et yemekleri pişirirken Macit yumurta ve süt ile idare etmektedir. Bir gün sırf mahalleliye inat olsun diye zengin bir semtin çöpünden topladığı yemek artıklarını kendi çöprü gibi dışarıya bırakır. Bu davranış mahallelinin tepkisini çeker, Müzehher'in durumu ağırlaştığında kimse doktora gidemeyecek kadar yoksul olduklarına inanmaz. Müzehher her gün kan kusmaktadır. Belediye yardımı için mahallelinin şahitliğini alamayan Macit, Osman Rakım'ın uyarılarına rağmen Müzehher'i hastaneye yatırmak konusunda çekinceli davranır. Boş yatak sırasını takip etmediği için Müzehher hastaneye yatamaz. Bu çekincenin asıl nedeni Müzehher'in hastaneye yatmak istemeyeceğini düşünmesidir. Zira onu başından savıyormuş gibi görünmek istemez.

Müzehher ve Macit'in sonu Yoğun bir kar fırtınasının yaşandığı gecelerden birinde Müzehher öksürmekten neredeyse konuşamayacak haldedir. Kardeşi Niyazi'yi görmek ister. Durumun iyice fenalaştığını hisseden Macit dispenserin mi yoksa belediye hastanesinin mi daha yakın olduğu konusunda bir kararsızlık yaşar, oldukça telaşlanmıştır. Diğer yandan hasta hâliyle Müzehher'i dışarı çıkarmak istemez. Ancak Müzehher acı içerisinde inlemektedir. Dışarı çıkıp bir doktor bulmaya karar verir. Fırtına içerisinde sürüklenirken aklında annesi, babası ve kardeşleri vardır. Tipi şiddetini arttır, ayaklarının donduğunu hisseder. Artık Müzehher'in öleceğinden emindir. Kısa bir süre sonra yarı donmuş bir halde beyin felci geçirir. Sonraki gece hem Müzehher hem de Macit ölmüş ve tipi dinmiştir.

TEMALAR

Sosyal adaletsizlik Kardeşleriyle birlikte zor durumda olan Macit, yaşamdaki sosyal adaletsizlikle yüzleşir. Temel ihtiyaçların dahi giderilemediği yoksullukla çevresinde karşılaştığı ve bizzat arkasında bıraktığı zenginliğin kutuplaşmasını sorgular. Bu durum roman boyunca Macit'in iç monologlarına yansır. Toplumdaki zengin olma hırsını sürekli bir şekilde eleştirerek, zengin insanların bir günlük yaşamları için harcadıkları paranın yoksulların sorunlarını çözmeye yeteceğinden yakınmaktadır.

Toplumsal yozlaşma Ailenin düştüğü zor duruma karşın mahalle esnafı ve komşular kendi çıkarlarına dayanan art niyetli bir tutum içerisinde dirler. Çevreden gelen ahlaksızca baskılar, yer yer ana karakterlerin de benzer tutumlara gitmelerine yol açar. Bu duruma şahit olan Macit'in iç monologlarında 1930'lar Türkiye'sine yönelik eleştirilere çok sık rastlanır. Romanın belirgin bir teması olarak Müzehher ve Macit'in ölümünden toplumsal adaletsizlik sorumlu tutulur.

KARAKTER ANALİZİ

Macit (Deneyimsiz)

Karakter Macit kardeşi Müzehher'den aldığı kötü haber sonrasında ciddi bir sorumluluk yüklenmeye niyetlenir. Eski bohem hayatının aksine artık kardeşleriyle birlikte yaşayacak ve onlara sahip çıkacaktır. Geçim masraflarını karşılamak ve evi çekip çevirmek için elinden geleni yapar. Ancak hayata karşı çok deneyimsizdir ve işleri nasıl yürüteceğini bilmez.

Aktivite İlk zamanlar bir devlet dairesinde memur olarak çalışmış olmasına rağmen kadınların peşinden sürüklenmeye başladıktan sonra tamamen bohem bir hayata geçiş yapmıştır. Sürekli arkadaşlarıyla içmekte ve parasını har vurup harman savurmaktadır. Aile evine döndüğündeyse tek uğraşı kardeşlerinin geçimini sağlamak olacaktır.

ÖRNEK ANILAR

Deneyimsiz Macit ikinci kez taşınma kararı aldıktan sonra tekrar antikacıların eline düşmüştür. O sırada kendisine nasihat veren satıcının hayat bilgisine hayranlık duyar. "Hayat bilgisi benden çok fazla; pratik zekası çetin deneylerle işlenmiş bu basit, fakat hayata karşı kuvvetli adamı dinliyorum." Satıcının nasihati de Macit'in deneyimsizliğine yöneliktir. "Bey, şu birkaç ay içinde, az para geçmedi eline... O eşyalar fazladır gel, şunları toptan sat dedik. Bize gücendin... Lazım olduğu kadarını satacaktın, sonra kendinize münasip, küçük bir eve çıkacaksınız! Üstelik o kadar da göç parası verdiniz. Elinize de toplu para geçmiş olacaktı..."

Kararsız Macit karşılaştığı her sorunda büyük bir kararsızlık yaşar ve durumunun farkındadır. Müzehher'in vaziyeti ağırlaştığında bir şeyler yapması gerekir ancak ne yapacağına karar veremez. "Bu korkak kararsızlıklarınla, Müzehher'i öldüreceksin, Macit! Son yastığı, son şilteyi de satar; bir kapalı otomobil getirir, hastanenin yolunu tutarsın... Tipiden, otomobiller, arabalar işlemiyor... Peki bu tipi, dinmeyecek mi? Sürse sürse kaç gün sürer?"

Müzehher (Fedakâr)

Karakter Müzehher iyi bir ailede ahlaklı bir şekilde büyütülmüş temiz bir genç kızdır. Kötülük, hile ve yalan dolan nedir bilmemektedir. Tek istediği ailesiyle birlikte mutlu bir yaşam sürmektir. Kırılğan bir yapıya sahiptir, çabuk üzülür ve korkar. Abisi Macit'e büyük bir saygı ve sevgi duymaktadır. Fedakârdır.

Aktivite Evlilik çağına gelmiş bir genç kız olan Müzehher, annesi öldükten sonra babası ve kardeşi Niyazi'yle aynı evde yaşamaktadır. Ev işleriyle ilgilenmekte ve hasta babasına bakmaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Fedakâr Abisinin yeni taşındıkları evin kirasını ödeyemeyeceğini anlayan Müzehher, annesinden kalan hatıra yüzüğü satmayı teklif eder. Macit bu fedakârlık karşısında hem şaşırılmış hem de üzülmüştür. "Bir yüreğin kan ağlamasının ne demek olduğunu bu anda anlıyorum. Bu kadar genç bir kızın bu fedakârlığını kabul etmek hem ayıp hem ahlaksızlık... Fakat başka bir hakikat alnıma çarpıyor. Onu böyle bir fedakârlık yaptırmaya mecbur edecek çaresizliğe düşmek de ayıp!"

Zayıf/Kırılğan Yeni eve taşındıktan bir süre sonra tekrar onların eline düşmekten korkan Macit, bir gün sokaktan geçen antikacıların seslerini duyar. Bilhassa kendi evlerinin önünde bağırarak bu adamların sesini duyunca Müzehher için telaşlanmaya başlar. "Müzehher'e bunu hissettirmemeli... Kızcağız, büsbütün sinirlenecek, sinirden ölecek... Fazla hiddete, sinirlenmeye tahammülü var mı, zavallının?"

Niyazi (Uysal)

Karakter Niyazi abisinin ve ablasının sözünden hiç çıkmayan uysal bir karakterdir. Her türlü ev işinde hiç usanmadan abisine ve ablasına yardım eder. Okuluna ve okumaya düşkündür.

Aktivite Niyazi ablası ve hasta babasıyla birlikte yaşamaktadır. Evin en küçük çocuğudur. Babası ölmeden önce liseye devam etmektedir ancak onun ölümünden sonra kötüleşen maddi koşullar okula gitmesine engel olur. Daha sonra Macit'in bir arkadaşının yardımıyla Darüşşafaka'ya girmeye hak kazanır.

ÖRNEK ANILAR

Yumuşak başlı/Uysal Macit evi çekip çevirmeye uğraşırken Niyazi'nin çabalarını ve uysallığını takdir eder. "Niyazi, ne bir şey söylüyor, ne bir şey soruyor! Ne söylesin, çocuk? Neyi sorsun? Niyazi, bakkala gidiver, yavrum bir kutu kibrit al! Peki ağabey! Niyazi, lambayı getirsene ortalık karardı. Peki abla! Niyazi her nedense, her isteneni, hiç şikayet etmeden yapıyor; bakkala koşuyor, mutfakta bana yardım ediyor. Komür yakmasını öğrendi: 'Ateş dökeyim mi ağabey?' Erken değil mi Niyazi? Ciddi ciddi başını sallıyor: 'Zamanıdır ağabey!'"

Çalışkan Maddi imkansızlıklardan ötürü okula devam edemeyen Niyazi, abisinin okul işini kendisine hatırlatmasından üzüntü duyar. Evde kaldığı süre zarfında ablasının verdiği derslere canla başla çalışmıştır. Daha sonra Darüşşafaka'nın sınavlarına girerek kazanacak olan Niyazi, abisine ilk kez gücenir. "Ben haylaz mıyım, ağabey? Siz, mektebe verdiniz de, ben gitmedim, gitmem dedim; yoksa kaçtım mı?"